

Babicka- Bozena Nemcova

Božena Němcová

- **1820- 1862**
- Narodena ve Vídni
- Rodným jménem Barbora Novotná později Panklová
- Razena k pozdnímu romantismu nebo ranému realismu
- Dětství prožila v Ratibořicích
- Její babička- Marie Magdalena Novotná -> velký vliv a vzor pro dílo Babicka
- V 17 letech byla na nátlak matky provdána za úředníka Josefa Němce- často se stěhovali, manželství nebylo šťastné (4 děti)
- Pobývala na Domažlicku -> poznávala venkovský život, lidové zvyky
- V 50. letech -> nedostatek financí, nešťastné manželství, zemřel jí nejstarší syn Hynek (tuberkulóza)
- V těchto letech začala psát babičku
  - Útek z reality do světa vzpomínek (dětství, mládí, babička)
  - Na přání přátel, zachycení zvyků, tradic venkovského života
- Představitelka národního obrození (3. fáze – 1830- 1848) - *znovuzrození českiny*
- Pohřbena na Vyšehradě
- **Další díla:** Divá Bára, Moje vlast, V zámku a podzámčí
- **Další autoři:**
  - Karel Havlíček Borovský (Tyrolské elegie, Král Lávro)
  - František Ladislav Čelakovský (Ohlas písní českých)
  - Karel Jaromír Erben (Kytice, České pohádky)
  - Guy de Maupassant (Kulička)

Realismus

- 2. pol. 19. století
- 4. fáze národního obrození, počátky realismu v české literatuře
- hledání východiska z krize světa - důraz na národ, vychází z lidové tvorby a přetváří ji
- popis přírody, typy postav
- prolínání romantismu s realismem
  - pravdivý obraz skutečnosti, různorodost
- venkovská próza, idylické dětství, sny o lepším světě s harmonickými lidskými vztahy
- potřeba vlastenectví s funkcí literatury ve vztahu ke společnosti
- hájení demokratických zásad proti vládě a církvi

Název díla: Babicka

Literární druh: epika

Literární žánr: povídka (kratší , méně dějových linií, oproti novele se neodbočuje od hl. linie)

Literární směr, období: Realismus

Čas: 1. polovina 19. století

Místo: Staré Bělidlo, Ratibořice, Čechy

Forma psaní textu a vyprávěčská f.: er- forma, ich- forma u vyprávění babičky

Kompoziční vrstva: 18 kapitol, chronologická s retrospektivami (linie se vrací do dřívějšího časového období)

Téma díla: popis života na venkově, důraz kladen na rodinné vztahy, staré zvyky a obyčeje, dobro v lidech, oslava moudrosti, šlechetnosti venkovského člověka, vztah k českému národu

Hl. myšlenka: vzpomínky na šťastné dětství; popis obyčejného venkovského života a místních zvyků a tradic; obraz sociálních rozdílů

Hlavní postava, charakteristika:

Babička – vesnická žena, stará, milá, zidealizovaná osoba, moudrá, milující, šetrná, silně se drží pověr a zvyků, pracovitá

Terežka – dcera babičky, matka dětí, pracovitá, dobrá hospodyně, milující manželka a matka

Pan Prošek – manžel Terežky, hodný, dobrý otec, pracoval u kněžny

Barunka – nejoblíbenější vnučka babičky, nejstarší, poklidná, poslušná, babička je jako její vzor

Jan, Vilém – divocí a zlobiví bratři Barunky

Adélka – nejmladší sestra Barunky, zvědavá, bystrá, učendlivá

paní kněžna Zaháňská – podle skutečné postavy hraběnky Eleonory z Kounic, oblíbila si babičku pro její moudrost, milá, obětavá, Hortensii miluje jako vlastní, spravedlivá, pomáhá chudým a obyčejným lidem

Hortensie – vyrůstá u kněžny, milá, nachází porozumění v babičce

Viktorka – dívka, která se zamiluje do vojáka a jde za hlasem svého srdce, končí tragicky, je těhotná, její hoch ji opustí a ona se zblázní v lese, nedůvěřuje lidem, odmítá babiččinu pomoc, své dítě hodí do jezu a sama končí tragicky (blesk)

Sultán a Tyrl – psi

Děj:

Kapitola I.

Babička dostane dopis od dcery, která ji žádá, aby se k nim nastěhovala. Rozhodne se a odjede k dceři. Děti ji mají rády a pořád za ní chodí. Také jim pekla chléb, ale nejraději se děti dívali do malované truhly, kde má babička uloženy své věci.

Kapitola II.

Každé ráno babička vstala s Pánembohem, oblečená se pokropila svěcenou vodou a vzala vřetenko a předla. S dětmi si v létě vyšla na procházku a přitom sbírala bylinky. Jednou za rok k nim docházela bába kořenářka a prodávala jim různé koření a dětem povídala pohádky

Kapitola III.

V létě chodila babička s dětmi se koupat do struhy a nebo si sedli na lávku a koupali si nožky.

Okolo starého bělidla chodíval skoro každý den pan myslivec, pan mlynář a Mojžíš, kterého se děti báli. Také k nim jezdil kupec Vlach, olejkář a myslivec Beyer, který sešel z hor jenom, když dřevo pouštěli po Úpě.

Kapitola IV. (rodina Kudrnovic)

V neděli ráno chodila babička do Kostela. Když se vracela, vždycky ji šli děti naproti. Odpoledne chodili k mlýnu, kde si děti hráli s Kudrnovic dětmi. Kudrnovic rodina byla zvláštní. Byli cizí. Otec hrál na flašinet a matka prala a zašívala. Také jedli kočky a vrány. Ale dětem maso chutnalo.

Kapitola V.

Babička se rozhodla, že půjdou na návštěvu k myslivcům. Zastaví se u altánku, kde si odpočinou. Uvidí kněžnu, která jede na koni. Babička ji dá košík s jahody. Když dojdou k myslivcům, děti si hrají a babička si sedne do světnice a poslouchá příběhy, které pan myslivec povídá.

Kapitola VI (Viktorka)

Viktorka byla děvče jako malina. Měla plno nápadníků, ale žádného nechtěla. Začal za ní chodit voják, o kterém se říkalo, že když se na někoho podívá, že ho uřknul černý myslivec. Viktorka se proto poradila s kovářkou a ta ji dala škapulíř. Také se rozhodla, že vdá za Tonda. Jednoho dne ji ale něco říkalo, ať jde na jetelinu. Když přišla na pole, šlápla na trní. Zdělalo se jí před očima mžiky. Když se probudila, voják ji kropil obličej. Pak ji vyznal lásku a Viktorka mu dala škapulíř. Když byla doma, ležela pořád v posteli. Jedou večer ji řekli, že voják odjel a vzkázal ji, ať nezapomene na slib. Do rána byla Viktorka pryč. A už ji nenašli. Po roce přinesli ovčáci novinu, že viděli Viktorku. Ta se ale nechtěla vrátit. Rodiče ji proto dávali jídlo do lesa. Večer vždy sešla ke splavu a tam zpívala ukolébavku. Otec se nad Viktorkou trápil. Třetí rok umřel. Za 15let s nikým nepromluvila, když měla hlad, přišla do stavení, natáhla ruku a každý jí něco dal. Jednou ale promluvila. Když potkala Zlatohlávka, vjela mu do vlasů a křičela kam dal její dítě. Když mu přišli na pomoc, utekla do lesa a od té doby nepromluvila.

Kapitola VII.

Babička se vydá s dětmi na zámek ke kněžně. Děti dostanou drahé dárky od Hortensie a babičce vypráví svůj příběh.

Kapitola VIII. (Hortensie)

Její otec byl zraněn v bitvě u Lipska a po návratu domů zemřel. Její matka také zemřela a sirotka se ujaia Giovanna. Když vyrostla, vzala si ji paní kněžna, která ji miluje jako vlastní dceru.

Kapitola IX (Kristla a Míla)

Oba se měli moc rádi. Ale problém byl ten, že za Kristlou chodil Talián, kterého už několikrát odmítl. Když se svěřila Mílovi, vymyslel plán. Jeden večer zaklepal na okno zase Talián, ale z křoví vyběhl Míla s kamarády a dali mu co proto. Kristla se svěřila babičce, že Míla chce jít místo vojny na zámek, ale kvůli Taliánovi by ho nemuseli vzít. Babička ji slíbila, že ji pomůže.

Kapitola X.

Babička se vydala s Barunkou, panímámou, Ančou a Kristlou na pouť. Nakoupily tam dárky pro nejbližší a vydaly se zpět. Po cestě si Anča všimla, že má Kristla stříbrný prstýnek. Míla ji požádal o ruku.

Kapitola XI.

Na dušičky babička zapalovala s dětmi svíčky. O svaté Lucii se děti bály, protože se říkalo, že když budou zlobit, odnese se si je. Nejraději měla babička Vánoce.

Kapitola XII.

Na Vánoce přijel k babičce syn Kašpar. Děvčata slívala olovo a vosk a děti pouštěli svíčky v ořechových skořápkách. Následovali svátky Tří králů, pak masopust, neděle Smrtná, kde dívky vynášely Moranu, Květná neděle, Bílá sobota a Velikonoce.

Kapitola XIII.

Začalo jaro. Tatínek poslal dopis, že přijede v polovině máje. Na horách začalo pršet a sníh se rozpouštěl, až to rozvodňovalo řeky a zatopilo stavení. Třetí den voda začala opadat a sluníčko vysušilo stavení, chlévy, ... Dětem začala škola. Odpoledne jim šla vždy babička naproti.

Kapitola XIV.

Všichni jsou nešťastní, protože tatínek nepřijede a Hortensie je těžce nemocná. Nejhorší je, že Míla musí na 14let na vojnu, protože si nechtěl vzít rychtářovu dceru.

Kapitola XV.

Jako každý rok přišel pan Beyer. Ale ne sám. Vzal sebou svého syna, kterému říkali Orel. Orel povídal dětem, jaké prožil s tátou dobrodružství a různé věci. Přišel ale den, kdy odváděli Mílu. Všichni se s ním přišli rozloučit.

Kapitola XVI.

Konečně nastal den, kdy se tatínek vrátil. Děti se na něho nemohly vynadávat. Když zůstala babička sama doma, přišla za ní Hortensie. Babička ji slíbila, že si ji může namalovat. Kněžnu poprosila, aby pomohla Mílovi.

Kapitola XVII.

Ráno bylo parné. Nebe se ale začalo zatahovat, až přišla bouřka. Když skončila, všichni šli zjistit škody na úrodě. Další den šla babička s dětmi ke kněžně, protože Hortensie chtěla namalovat děti. Když šli domů, potkali pana myslivce a ten jim řekl, že Viktorka je mrtvá. Udeřil do ní blesk.

Kapitola XVIII.

Míla se vrátil a to díky paní kněžně. A hned se strojila svatba. Také Hortensie se vdala, ale po roce zemřela a zanechala své dítě. Babička ale stárla. Už jenom ležela. Bylo to druhý den, kdy babička tiše sténala. Barunka ji předříkávala modlitbu, babička se modlila sní, až najednou ústa se nehýbala.

Zkrácený děj:

Ústřední postavou knihy, jak již název napovídá, je babička Magdalena Novotná. Babička bydlela v podhorské vesnici Olešnici na Slezkých hranicích. Měla dvě dcery Terezku a

Johanku a syna Kašpara. Kašpar se odstěhoval do nedaleké Dobrušky a obě dcery žily ve Vídni. Její manžel Jiří zemřel ve válce a ona vychovávala děti sama. Jednoho dne přišel babičce dopis od dcery Terešky. Dcera prosila babičku, aby se přestěhovala za nimi do nedaleké vesničky, kde její manžel dostal práci u kněžny na zámku. Babička se rozhodla opustit své staré známé a přestěhovat se za dcerou do Ratibořického údolí na Staré bělidlo za dcerou a vnoučaty, které ještě nikdy předtím neviděla. Babiččin zeť Jan Prošek byl milý pán, ale jedna věc na něm babičce vadila, a to že neuměl česky. Proškovi měli čtyři děti: Barunku, Jana, Viléma a nejmladší Adélku. Babička si hned získala srdce všech dětí, když jim všem dovezla spoustu dárků. Babička byla pilná a pracovitá žena zvyklá pořád něco dělat a tak netrvalo dlouho a celé hospodářství se řídilo podle ní. Tereška byla zvyklá na moderní nábytek, oblečení a způsob života, což se babičce vůbec nelíbilo a raději žila po starém. Pan Prošek byl dětem vzácnější, protože býval doma jen přes léto, když kněžna pobývala na zámku. Byl srdečný a sdílnější než matka přestože se všemi mluvil pouze německy. Babička chodila s dětmi často na procházky do okolí a přitom jim vyprávěla nejrůznější příběhy. Na Staré bělidlo chodili po celý rok nejrůznější lidé na návštěvy. Mezi časté hosty patřil pan myslivec z nedaleké myslivny nebo soused pan mlynář s mlynářkou a dcerou Mančinkou. Jednou za rok přišel na návštěvu pan Beyer, myslivec z Krkonoš, a děti velmi rády poslouchaly jeho vyprávění a Jan se nikdy netajil svým přáním stát se myslivcem a učit se právě u pana Beyera. Všichni lidé z okolí měli Babičku rádi a považovali ji za chytrou a zkušenou ženu a chodili za ní pro radu. Mezi takové patřila i Kristla, číšnice z hospody, která chodila často na návštěvu. Jednou pozvala paní kněžna Babičku s dětmi na zámek. Pro děti to byla výjimečná událost a strašně se na to těšily. Kněžně se stařenka zalíbila jako prostá a upřímná žena, která se jí nesnaží podlézat a řekne co si myslí. Babička se vždycky snažila pomáhat potřebným a proto se u kněžny přimluvila za rodinu Kudrnovic, což byla nejchudší rodina v obci a jejich otec flašinetář neměl práci. Děti se seznámily s kněžninou chovankou komtesou Hortenzií. Kněžna se postarala, aby pan Kudrna dostal práci a navíc jim ještě poslala peníze.

Po nocích na splavu u Starého bělidla zpívala bláznivá Viktorka. Viktorka žila celý rok v lese ve své jeskyni a úplně se stranila lidí. Pouze v zimě si chodila k chalupám pro jídlo, ale nikdy si nevzala nic jiného než chleba a vodu. Před všemi lidmi utíkala a s nikým se nebavila. Jedné noci za bouřky ji zasáhl blesk, když pobíhala po kopci. Přestože neměla žádné přátele pro tamější lidi byla jakousi součástí života a později jim chyběla.

Přibližně polovina knihy je věnována líčení života a zvyků ve sledu čtyř ročních období. Jsou zde popsány výjimečné události, jako například povodně, pouť anebo svatba Jakuba s Kristlou. Závěr část je věnována době kdy děti vyrostly a posledním létům babičky. Kniha končí pohřbem babičky.

Jazykové prostředky

- Dílo s lidovými prvky – u pobožných lidí spisovný lidový jazyk a u nevěřících lidí nespisovný lidový jazyk
- občas se vyskytují i vulgární výrazy (myslivec, mlynář)
- Nářečí, archaismy, přirovnání a přímá řeč

novela - próza spíše kratšího rozsahu; většinou se zaměřuje na jeden zcela jasný, ale i přesto poutavý příběh; typická je závěrečná pointa

realismus - umělecký směr zejména 2.poloviny 19.století; navazuje na romantismus; zachycuje pravdivou a věrnou skutečnost; centrem pozornosti jsou většinou průměrní lidé;

- **PŘEDSTAVITELÉ:** Lev N. Tolstoj, Charles Dickens

romantismus - v literatuře jde o směr, který se rozvíjel zejména v 1.pol. 19.stol.a pravděpodobně vznikl v Anglii; rozvíjela se zejména lyrická (nedějová) poezie, lyrickoepické žánry, ale také román, aj.

- **ZNaky:** konflikt mezi vnitřním a vnějším (reálným) světem; pocit vnitřní rozervanosti hlavního hrdiny, který se vzpírá společenským konvencím
- **PŘEDSTAVITELÉ:** Oscar Wilde, bratři Grimmové, Victor Hugo, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová, Karel Jaromír Erben

májovci - skupina českých spisovatelů v 2.pol. 19.stol., kteří navazovali na odkaz Karla Hynka Máchy a byli sdruženi kolem almanachu Máj

- **CÍL:** pravdivé zobrazení okolního světa
- **PŘEDSTAVITELÉ:** Jan Neruda, Karolína Světlá, Vítězslav Hálek

české národní obrození - **OBDOBÍ:** poslední třetina 18.stol. - r. 1848

- **CÍL:** pozvednutí českého jazyka a národního vlastenectví obyvatel
- **VYZNAMNÍ OBROZENCI:** Josef Dobrovský, Josef Kajetán Tyl, Josef Jungmann, Božena Němcová, Karel Hynek Mácha, Karel Jaromír Erben, František Palacký